

Povijest knjižnice obitelji Garanjin Fanfonja u Trogiru s posebnim osvrtom na namještaj i stare kataloge

Fani Cega

U članku je opisana sudbina knjižnice Garanjin Fanfonja, nekoć u vlasništvu obitelji koja je u Trogiru živjela gotovo tri stoljeća. Posebno su obrađene prostorije i namještaj u kojemu su se knjige nalazile te stari katalogi, koje su Garanjini, prateći novine u Europi, dali izraditi zbog lakšeg snalaženja u knjižnici.

Pisanom riječi učeni su Trogirani nastojali zabilježiti politička, društvena i kulturna zbivanja u Trogiru. Najstariji sačuvani knjižni fond tvore rukopisi pisani beneventanom iz razdoblja 10-13. st. U Pinakoteci trogirske stolne crkve čuva se vrijedno djelo pisano okruglo-uglastom beneventanom, ukrašeno minijaturama te za svako evanđelje različito izrađenim početnim slovom **I** (za *In illo tempore*) - Trogirski evanđelistar. U gradskim samostanima prepisivani su i ukrašavani rukopisi starih trogirskih kodeksa. Iz godine 1322. sačuvan je prvi zapisani Statut grada,¹ a tijekom 14. st. pojavljuju se matrikule brojnih bratovština, koje su dragocjeni izvori za poznavanje društvenog života. U to vrijeme pojedine privatne knjižnice bile su otvorene za javnost, primjerice ona dominikanskog samostana Sv. Križa na otoku Čiovu, koju je dominikancima oporučno ostavio Fantin de Valle, a kojoj danas nema traga.² U 16. st. Petar Lucić, sakupljač književne baštine, sačuvao je od propadanja niz djela iz hrvatske književnosti, prepisavši ih na jednom mjestu, u rukopisu kojemu je dao naslov *Vartal*.³ Njegov sin Ivan nastavlja njegovim stopama, pišući i objavljujući povijesna djela važna ne samo za trogirsku, već i za cjelokupnu hrvatsku povijest. Bilo je u Trogiru i drugih primjerice Koriolan Čipiko, Pavao Andreis, Trankvil Andronik, Ivan Statilić - koji su svojim djelima doprinjeli slavi rodnog grada. Pretpostavimo da su svi oni u svojim palačama morali imati nekakav knjižni fond iz kojega su crpili informacije, ali, na žalost, malo se toga sačuvalo. Zato je naša velika sreća što se obiteljska knjižnica Garanjin, u kojoj su se na jednom mjestu pronašla djela nekih od gore navedenih pisaca, uspjela sačuvati.

Vrijeme nastanka knjižnice je polovina 18. st., doba kada Ivan Luka⁴ kao cr-

¹Originalni Statut nalazi se u privatnoj zbirci obitelji Slade Šilović u Trogiru. Inače je preveden i objavljen zahvaljujući Književnom krugu iz Splita, pod naslovom Statut grada Trogira, Split 1988.

²Usp. Inge Šegvić Belamarić & Joško Belamarić, Stare i rijetke knjige iz knjižnice klasične gimnazije u Splitu, Split 1995, 38-39.

³Zbirku je objavio Književni krug iz Splita: Petar Lucić, *Vartal*, Split 1990.

⁴Ivan Luka (1722.-1783.), rapski biskup (1756.-1765.), splitski nadbiskup (1765.-1783.) ličnost obrađena u djelima Danice Božić Bužančić. V. Popis literature u njejoj knjizi Južna Hrvatska u europskom fiziokratskom

kvena ličnost sakuplja mnoga vrijedna izdanja, tiskana i rukopisna, polažući joj temelje. On je zasigurno jedan dio knjiga držao u gradovima u kojima je obnašao crkvene dužnosti, ali je vjerovatno glavnina bila u palači u Trogiru, u koju je on povremeno dolazio.

Vrijednost sakupljene zbirke najbolje potvrđuje činjenica da su se mnogi istaknuti pisci služili njenom građom pišući svoja djela. Rukopisi u knjižnici bili su dragocjeni sastavljačima *Illyricum sacrum*, djela koje je nastalo na inicijativu Filipa Riceputia (1667-1742), talijanskog isusovca, koji je zamislio napisati crkvenu povijest stanovnika gotovo cijelog Balkanskog poluotoka.⁵ S tim u vezi započeo je sa sakupljanjem građe, čime počima njegovo misionarenje po Dalmaciji. Prvi puta od 1709.-1715. a drugi od 1720.-1721. u pratnji Pacifica Bizze (1696.-1756.) iz Raba.⁶ Osim priobalnog dijela, zalazi i u unutrašnjost. Na svom putu nailazi na Ivana Luku starijeg, koji mu se našao na pomoći. Međutim, umire a da nije završio započeto djelo, pa njegov rad nastavljaju najprije Daniel Farlati (1690-1773) a potom Jacopo Coleti (1732-1827), koji redigira učinjeno te objavljuje.⁷ Budući da dolazi do osipanja građe još za Riceputijeva života, na zahtjev vlasnika, Farlati i Coleti je vraćaju ili čak poklanjaju. Ivan Luka tako uz svoju, dobiva na poklon dio građe 17. XI. 1776,⁸ a Farlati mu u znak zahvalnosti posvećuje IV svezak *Illyricum*. Stoga mnogi kasniji istraživači traže zagubljenu građu upravo u Garanjinovoj knjižnici, primjerice Jerolim Granić, pa Moriz Faber, koji dio i pronalazi.⁹ Slijedeći ovu informaciju, don Frane Bulić¹⁰ u nekoliko navrata krajem (1898. i 1900.) posjećuje knjižnicu, pregledava rukopise, nastojeći ih otkupiti za Arheološki muzej u Splitu. Pregovori nisu urodili plodom, jer obitelj iznenada i potajno 1910. godine prodaje ne samo ovu građu, već i druge vrijedne rukopise Zemaljskom arhivu u Zagrebu.¹¹

Prije nego li su Garanjini počeli sa prodajom mnogi su putopisci i povjesničari navraćali u knjižnicu. Za života Ivana Luke starijeg na svom putu po Dalmaciji divio joj se Alberto Fortis,¹² koji uz knjižnu zbirku uočava i prirodoslovnu. U znak zahvalnosti za pruženo gostoprimstvo i pomoć posvetio mu je knjigu objavljenu u Napulju 1780. pod naslovom *Della coltura del castagno*.

Nakon smrti Ivana Luke starijeg brigu o knjižnici preuzimaju njegovi nećaci, Ivan Luka i Dominik. Ivan Luka, mlađi čovjek široke naobrazbe i razolikih interesa, obogatio je knjižnicu naslovima iz raznih struka. Poljodjelstvo, hortikultura, šumarstvo, struke za koje se on najviše zanimao, zastupljene su brojnim naslovima. Slično je i sa literaturom o stočarstvu. Bogat fundus knjiga je i iz arhitekture, npr. čuveno Palladijevo djelo *Quattro libri dell' architettura*. Za njegova izvješća u svezi konzervatorstva, kako bi mogao citirati ugledne znanstvenike, a i sam ući u problematiku, bile su mu neophodne knjige iz arheologije, povijesti, povijesti umjetnosti. Obiteljske racionalističke i prosvjetiteljske svjetonazore dokazuju kompleti djela Jean Jacques Rousseaua, François Mariae Arouet de Voltairea te engleskih filozofa 17. i 18. st.

pokretu, Split 1995, 312-313. Da ne bude zabune njega ću u tekstu nazivati starijim a njegova istoimenog nećaka (Ivan Luka 1764.-1841.) mlađim.

⁵Opširnije usp. Ivan Milčetić, Hrvatske glagoljske bibliografije, Starine JAZU, knj.33, Zagreb 1911,238; Hrvoje Morović, Bilješke uz katalog Riceputijeva "Ilirske biblioteke", Vjesnik bibliotekara Hrvatske 1-2/1963, 27-36 ; Josip Kolanović, Gradja za *Illyricum sacrum*, Croatica periodica christiana 5/1980., 141-154.

⁶V. bilj. 5.

⁷V. bilj. 5.

⁸Usp. Šišić, Genealoški prilozii o hrvatskoj narodnoj dinastiji, VHAD, N.s. 1913./14.,88-89.

⁹Usp. Moriz Faber, Naučno ispitivanje u Dalmaciji, GZM B i H, Sarajevo 1893., 639-674.

¹⁰Usp. Don Frane Bulić- Josip Bervaldi, Kronotaksa solinskih biskupa, Bull. di arch. e stor. Dalm., Split 1912., 83. Bilj. 107.

¹¹Tamo se i danas čuva.. Inventar je izradio dr. Josip Kolanović kojemu najljepše zahvaljujem što mi je omogućio uvid u *Inventar*. Opširnije usp. Hrvoje Morović, Izbor iz djela - O trogirskoj knjižnici Garanjin Fanfonja, Split 1988., 226.

¹²Alberto Fortis, putopisac koji je svoja zapažanja sa putovanja po Dalmaciji objavio u *Viaggio in Dalmazia*, Venezia 1774. Prevedeno i objavljeno pod naslovom Put po Dalmaciji, Zagreb 1984. Na str. 175. spominje knjižnicu.

Izgleda da prigodom pada Venecije 1797. godine, u općem metežu koji je nastao u gradu, knjižnica nije posebno stradala. Vjerovatno se interes razjarene mase nije usredotočio na pisanu riječ. U inventaru iz godine 1798.¹³ nigdje se ne spominje knjižnica, popis naslova, nego samo vrata koja su vodila u nju iz blagovaonice. Kako je obitelj 1796, neposredno pred propast vlasti Venecije godine,¹⁴ dala izraditi inventar na 110 stranica, u kojem su zapisana 963 naslova, na kraju sa popisom predmeta koji su se u njoj nalazili, za pretpostaviti je da su se pri provjeri stanja služili postojećim popisom. Premda pogođeni pljačkom, Garanjinini se vrlo brzo oporavljaju te i u 19. st. njihova knjižnica ostaje predmetom znanstvenog interesa. Godine 1804. na svom putu po Dalmaciji Giacomo Concina navraća u Trogir.¹⁵ Oduševljen gradom i Garanjinovom knjižnicom opisuje ju u *Viaggio della Dalmazia litorale*.¹⁶ Mnoge rijetkosti u njoj pronalazi: *...Epistole di S. Cipriano di Va(e)ndellino di Spira... Coriolano Cippico sulle gesta di Pietro Mocenigo...*¹⁷ Osim knjiga, kao i Fortis, zapaža prirodoslovnu zbirku, te antičku - kućni lapidarij, a u njemu zbirku keramike iz Salone, etrušćanske vaze itd.

Po Morovićevu mišljenju¹⁸, za francuske vlasti posjetio ju je i maršal Marmont (1774.- 1852.), vjerovatno prigodom posjete gradu tijekom 1808.godine.¹⁹

Ivan Pavlović - Lučić piše hvalospjeve u čast Ivana Luke mlađeg i obitelji.²⁰ Spominje njegovu konzervatorsku djelatnost, sakupljanje ulomaka po Salonu za njegov kućni muzej, koji je imao numizmatički dio i pinakoteku te knjižnicu.

Polovicom 19. st., od godine 1840., udajom posljednje Garanjinke Katarine za Antuna Fanfonju, obitelj se piše Garanjin - Fanfonja. Izgleda da je Antun Fanfonja samo dio obiteljske bibliotečne građe prebacio u Trogir, a da je glavnina ostala u Zadru, kod njegova brata Ivana.²¹

Tijekom druge polovice 19. st knjižnica budi interes šire javnosti. Političar, književnik i povjesničar Ivan Kukuljević Sakcinski²² primjećuje da je ova knjižnica, uz Dubrovačku jedna od najznamenitijih. Između ostalog, u njoj nalazi vrijedne rukopise arhidakona splitskog, Franje Divnića, Pavla Andreisa, statute gradova itd. Zsigurno mu je na vrijednost pojedinih djela skrenuo pozornost svećenik Pavao Dominis, koji je u to vrijeme sređivao knjižnicu.²³ Kukuljević je negdje oko godine 1873. još jedanput posjetivši Trogir svratio diviti se vrijednostima knjižnice.²⁴ Govoreći u svojim *Putnim uspomjenama* o umjetninama Andrije Alešija u Trogiru služio se rukopisom kojega on naziva *Chiesa di Traù*. Isti rukopis, *Le chiese di Traù*, spominje 1940. godine Cvito Fisković²⁵, zahvaljujući Ninu Fanfonja, koji mu je dozvolio da ga pregleda. Autor rukopisa je, po nje-

¹³Usp. Fani Cega, Imovina u kući obitelji Garanjin nakon anarhije 1779., Grada i prilozima za povijest Dalmacije, 12, Split 1996., 593.

¹⁴Povijesni arhiv u Splitu (dalje PAS-a), Arhiv Garanjin Fanfonja (dalje AFG), Imovinski spisi 1/IV.

¹⁵Usp. Hrvoje Morović, Izbor...214-215. V. bilj. 11.

¹⁶Objavljeno u Udinama 1809. Trogir opisuje na str. 52-54.

¹⁷Ciprianove *Epistole* i Koriolanov *Petri Mocenici*, inkunabule koje se i danas nalaze u Knjižnici u Muzeju grada Trogira.

¹⁸Usp. Hrvoje Morović, Izbor... 213. V. bilj. 11.

¹⁹Naime u Kraglaskom Dalmatinu 18/1808. spominju se pripreme Trogirana za njegov doček ali se u slijedećim brojevima nigdje ne spominje njegova posjeta gradu nego piše kako će se u njegovu čast podignuti spomenik-Marmontov glorijet. To se događalo prije nemira u Trogiru 1809. kada grad bez otpora zauzima Austrija budući da Marmont postaje generalnim providurom nakon toga iste godine (do 1811.) V. Fani Cega, Trogir u izvješćima Kraglaskog Dalmatina, Vartal 1-2/1995. 11.

²⁰Usp. Ivan Pavlović Lučić, Marmora Traguriensia, Rhacusa 1811, 3-6.

²¹Usp. Ivan Kukuljević Sakcinski, Izvjestje o putovanju po Dalmaciji u jeseni godine 1854., Zagreb 1855., 5,13; Ante Kuzmanić, Spomeni iz mog dnevnika, Narodni list Zadar 14/1875., br. 86,93.; Hrvoje Morović, Izbor...98. (V. bilj. 12) slažu se s ovom činjenicom, dok suprotno tvrde Alessandro Dudan, La Dalmazia nell' arte italiana, Milano 1922, vol. 2, 459; Angelo de Benvenuti, Storia di Zara dal 1796 al 1918., Milano 1953, 298.

²²U djelu Izvjestje... V. bilj. 21.

²³V. Hrvoje Morović, Izbor... 217. V. bilj. 11. Vjerovatno je to je onaj isti Dominis koji je bio obiteljski kapelan budući su imali svoju malu privatnu kapelicu u kući. Usp. Ivo Delalle, Trogir-vodič, Trogir 1936, 40; Fani Cega, Imovina... 589, V. bilj. 13.

²⁴Usp. Ivan Kukuljević Sakcinski, Putne uspomene, Zagreb 1873, 37, 63.

²⁵Usp. Cvito Fisković, Opis Trogirске katedrale u XVIII. st, Split 1940, 59.

govu mišljenju, tijekom 18. st. sakupio podatke o trogirskim crkvama, služeći se arhivskim dokumentima, između kojih se nalazio kratak opis katedrale.²⁶ Ida von Düringsfeld, poznata njemačka putnica, putujući po Dalmaciji zaustavila se u gradu i ovoj knjižnici posvetila čak dva poglavlja svog putopisa.²⁷ Njen suprug, Otto v. Reinsberg-Düringsfeld, je u bilješkama izvjestio o najvrijednijim rukopisima i knjigama.²⁸

Bilo je tu još niz drugih istraživača koji su se koristili njenim fondovima, a kako je knjižnica na sreću sačuvana, koriste se i danas. Ipak bi trebalo posebno izdvojiti još jednog onodobnog političara i povjesničara, Franju Račkog, koji negdje oko godine 1874., donosi vrlo iscrpno izvješće o rukopisima knjižnice.²⁹ Zahvaljujući se Antunu Fanfonji koji mu je omogućio da kroz dva dana pregleda rukopise, Rački nabraja pojedine raritete u njoj. Zadržala bih se ovdje na tekstu koji spominje rukopise koji se tiču trogirske povijesti³⁰”*collectanea traguriensia*”, gdje se navode knezovi trogirski od 1420.-1500. god. poviest trogirske biskupije, pisana talijanski, dopiruća do početka XVIII. stoljeća, te različite sitnice trogirske. Ovamo ide rukopis, u kojem je uz ostalo zapisnik trogirske općine od god. 1316; na dalje rkp. “*Storia della città di Traù dalla sua fondazione sino all’ a. 1643. divisa in 5 libri, opera di Paolo Andreis, nobile della città stessa*” rkp. imade 189 listova.³¹ Na dalje rkp. u 8ni: “*Le antiche nobili famiglie di Traù*”, s rodoslovljem i poveljama kano i s grbovi pojedinih obitelji³².....Dalje opet navodi rukopise koji se tiču povijesti drugih dalmatinskih biskupija. Te dalje spominje “*Qualiter et cum quo pacto dederunt se Chroates regi hungarie*”³³ Zaključno iznosi tvrdnju kako je ova zbirka od ne malene vrijednosti.

Iz svega napisanog, prateći ova izvješća raznih putopisaca i povjesničara koji su više davali važnosti bogatstvu rukopisa knjižnice nego li samim knjigama, očita je njezina velika vrijednost. Na žalost, već krajem XIX. st., u njoj vlada priličan nered, kako uočava Moriz Faber.³⁴ Pokušavajući ući u trag pojedinim knjigama služio se jedinim katalogom kojeg je pronašao u knjižnici, ali se po njemu nije uspio snaći.

Početkom 20. st. materijalno stanje obitelji se naglo pogoršalo. Braća Ivan Dominik i Ruđero, ne bi li se spasili od vjerovnika, razmišljali su o prodaji knjižnice na licitaciji, te je ona 1903. godine zapečaćena.³⁵ Uviđajući kamo to vodi, arheolog i konzervator don Frane Bulić uspio je uznemiriti javnost i zainteresirati tadašnjag načelnika Trogira Sladu Šilovića te namjesnika za Dalmaciju baruna Handela. Nikome nije bilo u interesu da knjižnica završi izvan domovine. Don Frani Buliću, kao konzervatoru koji je nastojao zaštititi sve pokretne i nepokretne umjetnine, trogirskoj općini zbog činjenice što se jedan

²⁶Na žalost danas nakon sredjivanja knjižnice i arhiva rukopisu nema traga. Je li ga c. N. Fanfonja odnio sa sobom u Italiju ili se jednostavno zagubio nije nam poznato. U Knjižnici se jedino nalazi tiskano djelo Vicenca Celio Cege, *La chiesa di Traù*, Split 1855. Dragocjenost rukopisa uočio je i Ivan Carrara, Odgovor, Arkiv za poviestnicu jugoslavensku. Zagreb 1852, knj. 2, 333; Hrvoje morović, Izbor... 216-217. V. Bilj. 11.

²⁷Poglavlje *Die Schwestern von Trau* i *In der Bibliothek. Usp. Hrvoje Morović, Izbor...* 218. V. bilj. 11.

²⁸Ida von Düringsfeld, *Aus Dalmatien*, Prag 1857., Bd. 2, 202-203; Njemački putopis po Dalmaciji (priredio Ivan Pederin), Split 1989, 218. Na žalost ove knjige nema u knjižnici, a teško je povjerovati da je nisu dobili na poklon od autorice.

²⁹Franjo Rački, Istraživanja u pismarah i knjižnicah dalmatinskih, Rad JAZU 26/1874, 170-176.

³⁰Isti... 175. Rukopisa koji se ovdje nabrajaju više nema u knjižnici.

³¹Ovim rukopisom se služio Marko Perojević pripremajući Andreisovo djelo za tisak početkom XX. st. između ostalog kaže da postoje četiri prijepisa ovoga rukopisa jedan je u vlasništvu Ivana - Dominika Garanjin Fanfonja. Usp. Paolo Andreis, *Storia della città di Trau* (Pubblicata per cura di Marko Perojević) Spljet 1908.

³²Vjerovatno je to jedan od tri Buffalisova rukopisa kojemu se danas gubi trag. Sačuvan je još jedino primjerak u vlasništvu obitelji Slade Šilović u Trogiru. Usp. Jelena Kolumbić, Grbovi trogirskih obitelji u obiteljskoj povijesti Jerolima Buffalisa, *Mogućnosti* 10-11/1980, 1141.

³³*Qualiter* je potajno prodao Ivan Dominik 1903. godine za 10 000 kruna budimpeštanskom društvu Szt. István Társulat. Usp. Hrvoje Morović, Izbor... 225. V. bilj. 11.

³⁴Usp. Moriz Faber, *Naučna ispitivanja u Dalmaciji*, GZM B i H, Sarajevo 1893, 639-647. Opširnije Hrvoje Morović, Izbor... 221. V. bilj. 11.

³⁵Opširnije Hrvoje Morović, Izbor... 222-227. V. bilj. 11.

dio njihova arhiva nalazio kod obitelji Garanjin-Fanfionja,³⁶ a pojedinim članovima bečke vlade u korist Centralne komisije za umjetničke i povijesne spomenike u Beču.³⁷ Pojavili su se i Madžari kao zainteresirani kupci. Tako počinju dugogodišnji pregovori sa nasljednicima oko kupnje knjižnice i arhiva te ovaj problem dolazi čak i na dnevni red dalmatinskog Sabora godine 1910.³⁸ Međutim, obitelj tiho i potajno prodaje vrijdnija djela. Godine 1905. zbirku od 11 statuta dalmatinskih gradova Sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, kodeks *Historia Salonitana* Tome Arcidakona, poznat po *Appendiculi*, *Madžarima*³⁹, dok Zemaljska vlada otkupljuje za Zemaljski arhiv već spomenutu dragocjenu rukopisnu građu.⁴⁰ Dogodilo se da su se rukopisi rasuli po Hrvatskoj, a na žalost i po Madžarskoj. Kada oko 1922. godine Alessandro Dudan dolazi u knjižnicu zapaža da mnogih vrijednosti u njoj više nema.⁴¹

Tijekom II. svjetskog rata, nakon odlaska obitelji iz grada, knjižnica je preživjela ratna stradanja, premda su se u palaču uselili razni stanari. Bibliotečna građa se ipak uspjela sačuvati do danas, budući da je *veća potražnja* bila za rukopisima.

Namještaj u knjižnici

Knjižnica se nalazila u kući Garanjina, izgrađenoj tijekom 18. st. sa obilježjima baroknog stila, a podignutoj poviše temelja kuća sagrađenih u ranijim razdobljima.

Sačuvan je nacrt knjižnice, *Pianta della Libreria delli Nob. Sig ni Garagnin dichiarata con numeri e sua denominazioni di ognžuno come segue*, na žalost bez godine.⁴² Raspored prozora i vrata ukazuje na činjenicu da se trebala nalaziti u nekoj drugoj prostoriji od ove današnje. Po tom nacrtu bila su jedna vrata i dva prozora (*balconi*) te male stube u jednom kutu (*scaletta*). Upravo ove stube te raspored prozora ukazuju na činjenicu da se knjižnica trebala nalaziti u prostoriji poviše današnjag ureda Muzeja grada, budući da ona ima jedne male drvene stube, koje su iz gornje prostorije vodile u nju. Ovoj tvrdnji ide u prilog činjenica da se na ovom nacrtu spominje i slika, vjerovatno se misli na portret Ivana Luke, starijeg.⁴³ Na njemu nisu ucrtani ormari, nego mjesta gdje bi trebali biti, i to prema tematici knjiga (primjerice *Primo pezzo di libreria nuova... Secondo pezzo di libreria antica...*). Osim ovoga nacрта, sačuvao se još jedan, na kojemu je crtež ormara za knjige koji je trebao biti dvodjelni, tako da se svaki dio može posebno zaključati.⁴⁴ Poseban nacrt bio je izrađen za podnožje ormara.⁴⁵ Donji dio je imao staklo podijeljeno u dva dijela, a gornji podijeljeno u tri dijela. Staklo je dočarano plavo-sivom bojom, a drveni dijelovi smeđom. Na vrhu je imao urezane ukrase.

Po sačuvanom inventaru iz godine 1796. znamo koliko je knjiga bilo u staroj knjižnici (samo 963 naslova), a doznajemo i koji su sve predmeti bili u prosto-

³⁶Don Miho Barada, Trogirski spomenici, Dio I. (Monumenta, v.44), Zagreb 1948. u Predgovoru kaže kako se kod domaćih ljudi bilo uvriježilo mišljenje da se u Fanfionjinoj zbirci nalaze i spomenici grada Trogira. Međutim, Barada je mišljenja kako su oni prije 1904. preneseni u općinu, u potkrovlje i postepeno uništavani. Očito je obitelj Garanjin Fanfionja zadržala dio općinskog arhiva jer se u PAS-a, AFG i danas čuva *serija Trogirska općina*.

³⁷Usp. Hrvoje Morović, Izbor... 223. V. bilj. 11.

³⁸Isto... 225.

³⁹V. bilj. 33.

⁴⁰V. bilj. 15.

⁴¹Usp. Alessandro Dudan, *La Dalmazia nell' arte Italiana*, Milano 1922, 459, bilj.94,97.

⁴²Muzej grada Trogira, Nacrti palače Garanjin-Fanfionja. U prevodjenju sa talijanskog na hrvatski jezik legendi sa ovog nacрта a i inače služila sam se: *Giuseppe Boerio, Dizionario del dialetto Veneziano, Milano 1971*.

⁴³To je vjerovatno onaj koji se danas nalazi u Trstu kod zadnjih predstavnica obitelji. Usp. Danica Božić Bužančić, Južna... 273. V. bilj. 4.

⁴⁴V. bilj. 43.

⁴⁵Isto.

riji.⁴⁶ Na zidu je visio spomenuti portret Ivana Luke, starijeg, a na prozorima, pričvršćene uz njih, zavjese, koje su bile i na kutnim ormarićima. U prostoru bio je veliki stol (*tavolin*) sa izrezbarenim donjim dijelom, a na njemu stakleni *penariol*. U prostoru je bilo 6 drvenih stolica (*careghini*) obloženih marokenom (crvenom kožom, samo onaj dio na kojem se sjedilo), a istim materijalom bila su obložena i dva naslonjača (*poltroncine*). Knjige su, očito, bile u većim i manjim ormarima, ali se oni posebno ne opisuju, nego samo statue na njima. Na velikim ormarima nalazile su se gipsane statuete koje su predstavljale dva konja, dva Narcisa, dva Apolona, jednog Maura, jednu Veneru i Herakla Farneškog. Na manjim ormarima su, pak, bile velike gipsane statue sa različitim mitskim prizorima: Heraklo koji davi Anteja, Smrt Aleksandra, Germanik, Apolon, Kupid, Antinoj, Ahilej, Satir sa rogom, Pastir sa kozličem, Prometej, Heraklo koji ubija Hidru, Anatomia, Neptun sa dupinom, Amor i Psiho.... Vjerovatno su izrađene po predlošcima skulptura glasovitih majstora, budući da je obitelj posjedovala i zbirku grafika, rađenih prema predlošcima svjetski poznatih umjetnika⁴⁷. Za čitanje velikih knjiga služio je stalak za čitanje- *letturin*. U tri kutije u jednom od ormara nalazili su se različiti rukopisi Ivana Luke starijeg. Osim knjiga, u prostoriji su bili raznoliki predmeti i naprave, astrološki i metereološki: globuš (zemaljski i nebeski), armilarna sfera⁴⁸, barometar, termometar i higrometar (vlagomjer)⁴⁹. Prirodoslovna zbirka bila je smještena u ugaonim ormarićima, a bila su i 4 mramorna komada različitih dimenzija. U komodi zbirka starih medalje u okviru.

Povećan broj knjiga u 19. st. zahtijevao je izradbu novih drvenih ostakljenih ormara sa policama, koji su dosežali do plafona. Vjerovatno se tada knjižnica preselila u dvodijelnu prostoriju u kojoj se i danas nalazi, a vrata između nje i blagovaonice⁵⁰ su zatvorena ormarima. U svakoj prostoriji bilo ih je po 14, postavljenih tako da su u potpunosti prekrivali zidove, a bili su označeni rimskim brojevima od I do XXVIII, što je do danas ostalo sačuvano. Dakle, stajali su ravno tamo gdje je zid bio ravan, kutni po uglovima prostorija, s time da su ovi bili visoki, dok su poviše vratiju bili mali. Tako je bila postignuta potpuna iskorištenost prostora. Što je od ostalog namještaja u njoj bilo nije nam poznato. Ugodnom ozračju doprinosili su oslikani plafoni. U prvom prostoru u središnjem medaljonu simbolično je prikazana povijest u liku žene koja u jednoj ruci drži knjigu na kojoj velikim slovima stoji napisano HISTORIA, a u drugoj pisalo te medaljon sa likom nekog muškarca. U ostala četiri medaljona su prikazani hrvatski književnici povjesničari : Gundulić i Lucić, te talijanski pisac Dante i pravnik, filozof Vico. Postoji čak mišljenje da su se biste likova sa plafona nalazile po kutevima knjižnice, odakle danas dolazi osvjetljenje, budući su se sačuvale takve dvije : Gundulić i Dante. U drugom prostoru središnji medaljon prikazuje čovjeka-putnika, mislioca, a u ostala četiri medaljona su antički umovi: Ciceron, Platon, Homer i Horacije. Prisutnost hrvatskih likova još je jedna potvrda da su pojedini Garanjinici cijenili i hrvatske znanstvenike. U drugoj prostoriji, u ormaru broj XXIII, bila je i danas se nalazi prirodoslovna zbirka, u kojoj su ostale sačuvale barem neke stare legende. Danas je u njoj jedan pisaci stol sa gornjim dijelom, koji se sastoji od plitke police i dvije male ladice, koji je pripadao Garanjinima. Međutim, nije sigurno je li se tu i nalazio.

⁴⁶PAS-a, AFG, Imovinski spisi 1/IV.

⁴⁷Sačuvano ih je 27 a radjene su u radionicama talijanskih bakrorezaca prema predlošcima poznatih slikara. Usp. Fani Cega, Imovina... 538, (Vidi bilj. 13), navodi da zbirka ima 26 grafika. U trenutku pisanja članka je imala ali je nedavno otkrivena još jedna.

⁴⁸Globuš i armilarna sfera i danas se nalaze u postavu Muzeja grada Trogira - salon XVIII. st.

⁴⁹Usp. Zarko Dadić, Trogir i egzaktne znanosti, Radovi međunarodnog simpozija održanog prigodom proslave 700. obljetnice spomena ljekarne u Trogiru, Zagreb 1973, 77-78; Danica Božić Bužančić, Južna..., 273. V. bilj. 4.

⁵⁰Blagovaonica je danas ured Muzeja grada. Na istočnom zidu su zatvorena vrata koja su odatle vodila u prostoriju u kojoj je knjižnica. Usp. PAS-a, AFG Imovinski spisi 1/IV.

Kamo se čuvala rukopisna građa u ovom ili nekom drugom prostoru u to vrijeme nije nam znano.

Stari katalozi knjižnice

Garanjini su uvijek vodili brigu o lakšem snalaženju u knjižnici. To potvrđuje i činjenica da su imali i svoje knjižničare, koji su im popisivali naslove i izrađivali kataloge.⁵¹

Prve kataloge Garanjini naručuju krajem 18.st. Bilo je to vrijeme novog gledanja na bibliotečnu građu nastalo kao posljedica Francuske revolucije, kada dolazi do naglog priljeva knjiga u knjižnice te do osnivanja novih. Tijekom druge polovine 19. st. stvara se i bibliotekarski stalež, društva, škole, časopisi itd.⁵² Garanjini, koji su uvijek nastojali pratiti sva europska kretanja, nastojali su svoj knjižni fond osuvremeniti ne samo novim knjigama, nego i izradbom kataloga.

Među arhivskom građom pronađeno je nekoliko starih inventara. Iz godine 1796. sačuvan je *Catalogo dei libri esistenti nella libreria della nobile famiglia Garagnin di Traù*, ali je to samo pripremljena knjiga za popis.⁵³ Pod istim naslovom i iz iste godine postoji drugi katalog sa popisanim naslovima, samo što ovaj nije bio uvezen.⁵⁴ Vjerojatno je ona prva knjiga bila pripremljena za prijepis druge, što nije nikada učinjeno. Ovo je najstariji sačuvani katalog, možda i prvi napravljen. U njemu, knjige su popisane abecednim redom, a podijeljen je u tri sveska. U prvom svesku su naslovi od A do K, u drugom od L do T, a u trećem od V do Z, a na kraju je onaj već navedeni popis predmeta u knjižnici.⁵⁵ Navodi se autor, ukoliko ga knjiga ima, ili ako ga nema, naslov djela. Zatim ormar u kojemu se nalazi, te u kojem je dijelu prostorije ili pokraj čega je smješten.⁵⁶ Tako je svatko pregledavši katalog mogao imati uvid u sadržaj te prema ormaru pronaći traženi naslov. Primjerice: *Alberti, Dizionario Italiano, e Francese, in Foglio sul Tavolino di Rimesso*. Knjige nisu navedene strogim abecednim redom, a na popisu ih se našlo 963 na 110 stranica. Obuhvaćale su crkvenu povijest, zemljopis, povijest pojedinih država, poljodjelstvo, književna djela itd. Izgleda da je bio napravljen u nekoliko primjeraka budući da postoji još jedan prijepis na listovima, ali nepotpun. Sačuvano je oko 50 stranica, a na kraju je isti popis predmeta.⁵⁷

Tijekom 19. st. obitelj je dala izraditi nekoliko predmetnih ili stručnih kataloga, očito služeći se već postojećim abecednim katalogom. Iz godine 1831. sačuvan je jedan pod naslovom *Indice de' libri spettanti alla Dalmazia ed esistenti presso i ch. fratelli co. Garagnin di Traù*, rađen u tri primjerka.⁵⁸ Kako sam naslov kaže, u njemu su popisana djela koja se tiču Dalmacije. Nabrojeno ih je 340, i to ne abecednim redom. Ovaj je nešto bogatiji u podacima, jer su uz autora i naslov zapisani mjesto i godina izdanja, a ponekad čak i izdavač.

Sljedeće 1832. godine učinjen je *Indice dei libri esistenti presso i ch. fratelli co: Garagnin in Traù spettanti alla lingua Illirica, o direttamente o indirettamente*.⁵⁹ Katalog je imao osam stranica, a djela su bila popisana abecednim redom, također sa podacima o mjestu i godini izdanja. Obuhvaćao je

⁵¹V. bilj. 23.

⁵²Usp. Opća enciklopedija, Zagreb 1978, sv. 4, 431.

⁵³Muzej grada Trogira. Knjižnica Garanjin-Fanfonja, inv.br. 4632, sign. XX h 10.

⁵⁴PAS-a, AFG, Imovinski spisi 1/IV. Usp.Danica Božić Bužančić, Južna... 276. V. bilj. 4

⁵⁵V. bilj. 46.

⁵⁶Tako se npr. navode: *armer di rimesso; armer dipinto; armer grande dipinto; armeretto di rimesso*.

⁵⁷PAS-a, AFG, Imovinski spisi 2/IV i 2/XI.

⁵⁸PAS-a, AFG, Imovinski spisi 2/X. čuva dva primjerka, a Arheološki muzej u Splitu jedan (sign. 48 h 3). Usp.Danica Božić Bužančić, Južna...276. V. bilj. 4.

⁵⁹V. bilj. 57.

knjige napisane i objavljene na hrvatskom jeziku, ili pak one koje su o njemu govorile.

U posebnom katalogu obrađeni su naslovi iz oblasti medicine - *Catalogo dei libri non compresi quelli di medicina*.⁶⁰ Potom knjige koje se tiču Kaštela - *Catalogo dei libri esistenti alle Castela* na 7 stranica, te teološka djela - *Teologia*.⁶¹

U inventaru pod naslovom *D G Inventario*⁶², pri čemu se vjerovatno misli na popis stvari Dominika Garanjina, nalazi se lista naslova francuskih i talijanskih bilo tiskanih ili rukopisa. Ne radi li se tu možda o knjigama u vlasništvu Dominika, koje je on nosio sa sobom u Dubrovnik?

Trgovačka obitelj imala je na umu zapisati materijalnu vrijednost knjižnice. Sačuvani su tako katalozi sa procjenama, primjerice jedan pod naslovom *Catalogo di alcuni libri* na 9 stranica⁶³, u kojemu su naznačene cijene pojedinih knjiga, na kraju sa iznosom od 362.8 f. Na dva lista napravljen je popis knjiga ispod velikog stola u knjižnici - *Sotto il gran tavolo*.⁶⁴ Prema naslovima tu su bile knjige velikog formata npr. *La Sage, Atlas historique, généalogique, chronologique et géographique* itd. Posebno je napravljena procjena knjižnice - *biblioteca elementa*, abecednim redom, naznačeno je samo slovo, redni broj knjige i vrijednost u fiorinima. Na kraju je dana procjena svega, vrijedne knjige su procjenjene za 200 f ; biblioteka nadbiskupa za 300 f ; biblioteka *dalmata* za 540 f ; biblioteka *elementa* za 576.91 f. Završna procjena je iznosila od 1616.91 f.⁶⁵ Među arhivskom građom pronađen je jedan dosta oštećeni list na kojem u zaglavju piše *Nota dei libri che vorei...di vendere oppure di permutare*, dakle, tiče se knjiga koje je potrebno prodati ili zamijeniti. Na listi se našlo nekoliko naslova koje je obitelj vjerovatno posjedovala u duplikatu. Nisu to bila nikakva dragocjena djela, nego pojedini naslovi iz filozofije ili pak književnosti.⁶⁶

Iz 19. st. sačuvan je još jedan indeks knjiga.⁶⁷ Knjige su popisane abecednim redom na 54 ispisane stranice, čak su sa strane izvučena slova zbog lakšeg listanja. Naveden je samo autor ili nekoliko početnih slova naslova. U njemu se spominje oko 1600 naslova.

Osim ovoga, sa 2182 popisanih i numeriranih naslova vjerovatno je zadnji učinjen, sačuvan katalog.⁶⁸ Sastoji se od 9 knjižica označenih slovima od A do I. Jesu li to svi, ili je bilo još, nije nam poznato. Nije li to možda topografski katalog, u kojemu su knjige popisane po ormarima u kojima su se nalazile? Na naslovnoj stranici knjižice A piše *cantonale*: ne odnosi li se to na ormar u kutu? Podjela građe unutar svezaka, npr. A I, A II, A III, A IV, A V, upućuje također na rečeno. Navodi se prezime i ime autora (ukoliko ga ima), naslov djela, mjesto i godina izdanja, format, zatim koliko ima primjeraka ili je li vrijedno. Primjerice, *Gundulich (Givo) - Osman, spjevagne vitescho. U Dubrovniku 1826. 4* Svezak A ima 398 naslova. Svezak B 223 te popis zemljovida. Svezak C 77 pretežito rukopisa, primjerice *Commedia illirica (manoscritto)*. Svezak D 208, E 275, F 81, G 441, H 297, I 182. Glavnina knjiga je tiskana tijekom XVIII st. do prve polovice 19. st. U ostalim svescima ne navodi se format, primjerice, *Corneille (P.) Theatre, T. I, III, IV. Paris 1692. 3* (vjerovatno se misli na tri komada, T. I-III).

Usporedimo li stare kataloge sa današnjim, izgleda da je više od polovice

⁶⁰V. bilj. 57 . Usp. Žarko Dadić , Trogir...76. V. bilj. 49.

⁶¹PAS-a, AFG, Imovinski spisi 2/XII.

⁶²PAS-a, AFG, Imovinski spisi 1/VIII.

⁶³V. bilj. 57.

⁶⁴V. bilj. 57.

⁶⁵V. bilj. 57.

⁶⁶ PAS-a, AFG, Imovinski spisi 2/III. Usp .Danica Božić Bužančić, Južna...276. V. bilj. 4.

⁶⁷PAS-a, AFG, Imovinski spisi 2/V.

⁶⁸PAS-a, AFG, Imovinski spisi 1/XV.

knjiga nabavljeno tijekom druge polovice 19. st. ili sastavljači kataloga u ono vrijeme nisu sve popisivali, nego samo važnije knjige. Budući da se u tim katalogima ne navode časopisi koje su Garanjini imali u prvoj polovici 19. st. (npr. *Corriere delle dame*). itd. Jesu li kasnije izrađivali popise nije poznato. Ipak, iz svega navedenog očita je njihova briga za evidencijom knjižne a i rukopisne baštine knjižnice.

Summary

The History of the Garanjin Fanfonja Library in Trogir with Special Reference to Furniture and Old Catalogues

In the eighteenth century Ivan Luka, Archbishop of Split, a book-lover who also tried his hand at writing, assembled the Garanjin (after 1840, Garanjin Fanfonja) family library. Later his nephews Ivan Luka and Dominik extended it, adding other valuable publications. It included a wide variety of books, from incunabula to books by contemporary writers in almost all fields. There was also valuable archive material that attracted the attention of many prominent men who visited the library. Unfortunately, many of the rare manuscripts are no longer there, and neither are some of the valuable books. The bulk of the library has, however, have been preserved, which is rather unusual for a family library because the heirs customarily divided it among them or neglected it.

A old plan shows that the original library was in the room above the present office of the Trogir Town Museum. In the 19th century cases were made for the books and it was moved to its present room.

The Garanjins always tried to keep abreast of European developments in everything, and the family estate includes several library catalogues, both alphabetical and professional. The mercantile bent of the family comes to expression in the fact that they tried to determine the value of the library as a whole.

Today the library is part of the Trogir Town Museum and has 5,581 titles.

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY

INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

29

ZAGREB

1996.

Izdavač: **ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU**

REDAKCIJA:

Branka BOBAN, Neven BUDAK, Mirjana GROSS, Franko MIROŠEVIĆ,
Štefica POPOVIĆ, Nikša STANČIĆ, Božena VRANJEŠ-ŠOLJAN

UREDNIČKI KOLEGIJ:

Ivo GOLDSTEIN, Dragutin PAVLIČEVIĆ, Mario STRECHA

IZVRŠNI UREDNIK:

Mario STRECHA

Adresa uredništva: Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet
Zagreb, Ivana Lučića 3

tel.: 385 (0)1 6120 150 fax: 385 (0)1 6156 879
385 (0)1 6170 685

Časopis izlazi jednom godišnje. Izdavanje časopisa sufinancira Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis "Radovi" oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Ministarstvu znanosti i tehnologije Republike Hrvatske pod br. UP-547/2-84-1984.

ZA IZDAVAČA:
Stipe BOTICA

DESIGN NASLOVNICE:
Iva MAKVIĆ

**PRIJEVOD SAŽETAKA NA
ENGLISKI JEZIK:**
Nikolina JOVANOVIĆ

PRIPREMA ZA TISAK:
Hrvoje STANČIĆ

TISAK:
KRATIS
Vrapčanska 15, Zagreb

Tiskanje završeno u veljači 1997. godine